

Bratkovi

PREŠERNOVO

GLEDALIŠČE

V K R A N J U

TELEFON ŠTEVILKA 355

Gledališki list

SEZONA

1946 - 1947

3

CVETKO GOLAR

VDOVA ROŠLINKA

Cena din 3.—

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

GLEDALIŠKI LIST

PREŠERNOVEGA GLEDALIŠČA V KRANJU

1946—1947 ★ ŠTEV. 3

Cvetko Golar:

Vdova Rošlinka

Premiera 16. novembra 1946

Cvetko Golar: **VDOVA ROŠLINKA**

Prav na kratko hočemo opozoriti vse, ki bodo gledali to delo, da smo dobili končno ravno v Golarju slovenskega komedio-grafa, ki nam je kar preko noči iz gorenjske pesmi in prešerne kmeliške ljubezni podal pravo slovensko komedijo.

Takoj se ti zazdi, da romaš iz meglenege mesta v Poljanske hribe in tam prisede v krčmi romar sv. Balantina in kvantač Balantač pa jih začne razdirati. Kar govori, je na pol nedolžna kvanta, na pol pobožnjaško zavijanje, ki te prisili na smeh.

In spomniš se končnic na starih panjih: kako je vodila domišljija čopič okornega samouka, ki jih je bil naslikal čebelam, kako poštena vdova Rošlinka vabi k sebi mladega fanta.

Da je od tragičnega do komičnega samo boren korak, ni treba ponavljati. Toda s kako čudovito lahkoto spravi pisatelj v dveh uricah smeha to pošteno vdovo Rošlinko do katastrofe, je nekaj prav posebnega in zato bo ta vesela igra, v kateri ni prav nič teatra, še dolgo igrana na slovenskem odru.

Posebno je treba poudariti, da se takoj vidi, da je igro napisal odličan pesnik in obenem tudi človek, ki pozna oder in ki se je posebno zanimal za njegovo dikcijo in jo povzdignil skoro do vzorne barvitosti. Preprosto, z enim samim stavkom plane vate in ti si premagan.

O „Vdovi Rošlinki“ in o njeni priljubljenosti med našimi podeželskimi igralci bi bilo odveč izgubljeni besede. Igrali so jo po vseh slovenskih odrih, tudi v Ameriki, kjer jo je v Clevelandu igrala naša rojakinja Birkova. Tudi Praga in Plzenj sta jo igrala, ljubljanski akademiki pa so jo ponesli na otok Krk. V koroškem Skočidolu nad Vrbskim jezerom je imel tamkajšnji župnik pred igro navdušen govor na poslušalce.

F. L.

Scena na diletantskih odrih

Po načelnem razmotrivanju glede naših scenografskih prizadevanj, sledi v naslednjih poglavjih nekaj praktičnih napotkov, ki naj olajšajo čestokrat tako naporno delo pri ureditvi malega odra, kjer manjka navadno vsega: denarja, časa, prostora, orodja, okusa, iznajdljivosti, čestokrat tudi smisla za praktičnost.

Predvsem bomo mislili na kulise, na zastore, na praktikable in na luči.

Kulise se bomo sčasoma sami naučili delati. Navadno bombažno ali jutasto platno bomo napeli na lataste okvirje, jih večkrat prevlekli s klejasto vodo, nato pa v isto vodo dodali bele krede in s tem dva do trikrat premazali platno. Na tako pripravljeno platno naslikamo z navadnimi zidnimi barvami, ki jih prav tako zmešamo v klejnati vodi, poljubno arhitekturo, interier, rastlinje, pokrajino, oblačno nebo, gore, skalovje ali kar že potrebujemo.

Za zastore vzemimo čimbolj široko blago, žamet, flanelo, v skrajnem slučaju tudi navadno kotenino. Vse lahko poljubno barvamo.

Sledi primer navodila za ureditev odra, ki je 8 m širok, 5 m visok in 5 m globok.

Najprej zagrneto pročelje (proscenium). K petmeterski dolžini temnomodro barvanih zastorov dodamo še 1 do 15 cm katere zavijamo od zgornjih nazaj in dvakrat prešijemo, tako da nastane med obema šivoma odprtina, skozi katero potegnemo žico, nad njo pa se sam od sebe nagubanči 6 do 8 cm širok „volanček“, ki dekorativno zaključí prostor tik pod stropom. Med ta dva — po 5 m dolga in po 150 cm široka nagubana široka zastora na desni in levi obesimo na isto žico prav tako prirejeno 1 m visoko draperijo. Istotako lahko zamaskiramo oder spodaj pri tleh, razen seveda šepetalčeve hišice, ki mora biti pod blagom obita z deskami. Za pročeljem obesimo prvo sofito (takoimenovani harlekin), za njo pa glavni zastor, ki je lahko iste barve ali pa malo svetlejši, pač pa mora viseti desna in leva polovica na svojem drogu, da se križata v sredini v razmaku 20 do 30 cm, sicer bi tam nastala zevajoča reža. Za tem zastorom postavimo takoimenovani nevtralni okvir. To je 350 cm visoka kulisa (zaslonka) z visoko odprtino za vrata, okna itd. Ta okvir naj bo še malo svetlejši od glavnega zastora. Ako teh dveh kulis ne zvežemo zgoraj z istotako streho (arhitrav), tedaj moramo obesiti med njiju — kar je še najbolj

praktično — drugo sofito, da tako zapremo pogled navzgor. Takoj za tem okvirom obesimo iz istih razlogov tretjo sofito. za njo pa še en deljen zastor iste barve. S tem zastorom lahko odrski prostor ožimo in širimo, ali pa ga popolnoma zapremo, da lahko uporabimo prvo polovico odra za intimne prizore, medtem ko zadaj že pripravljamo novo pozorišče. Ako ga zapremo na pol in obesimo za njim, na primer, rdeč zastor ter postavimo v sredo pred njim na malo vzvišen prostor prestol, imamo kraljevsko dvorano, s postavitvijo dveh velikih svečnikov, belo pogrnjene mizice s križem v sredi, dobimo kapelo itd. V novejšem času se za premikajoče zavese močno uveljavlja takozvani „G pzoofil“. To je nekoliko dražja naprava, toda zelo praktična, ker tečejo zastori na kolesčkih in jih je mogoče hitro izmenjati. Skratka: tak zastor nam nudi nešteto možnosti, zato je neprecenljiv. Prav za prav pa zaključuje prvo polovico odra. Za njim šele začnemo postavljati tiste kulise (zaslonke), ki ustvarjajo odrsko sliko. Na levo in desno pokončne (drevje, stebre itd.) v naravnem razmerju z igralcem; za njimi položimo vodoravno, na tleh ležeče (istotako v naravnem razmerju z igralcem), razne ograje, obronke, grmičje, skale itd. in šele za temi pridejo perspektivno slikane pokrajine (fronte, panorame, pogledi), napete na lesenih okvirjih, s katerim pa igralec ne sme priti v direktno dotiko, da ne potrebujejo iluzije daljave.

Čisto v ozadju, pol metra od stene, toliko da lahko hodimo mimo, obesimo svetlomodro barvan horizont (nebesno modrino), ki sega od stropa do tal. Pred pogrezalom (odprtina takoj za okvirom) postavljamo navadno nazorne predmete: stopnice, razne ploščadi itd., ki segajo včasih globoko v ospredje. Ti predmeti naj bodo vsi izdelani po določeni meri, in sicer po 25, 50, 100 cm, da jih je mogoče neovirano sestavljati. Stopnice so visoke 12.5 cm, globoke pa 25 cm. Za pregrnitev teh predmetov si preskrbimo več pisanih platen razne velikosti. Ako montiramo še nekaj žarnic v ospredju zgoraj in spodaj ter v ozadju za tako močno osvetlitev horizonta, da ne mečejo nanj igralci in drugi predmeti nevšečnih senc, in postavimo še par žarometov na desni in levi, pa lahko začnemo igrati. Taki odri, ki nimajo električne razsvetljave, si lahko pomagajo s karbidovkami, s kolesarskimi svetiljkami in žepnimi baterijami. Tudi barvne efekte lahko dosežemo s tako razsvetljavo, če smotrno razporedimo svetila in jih zasenčimo z barvastim celofanom.

Posebej pa je treba paziti, da svetila na odru gledalcev ne motijo. Tako, n. pr., lesteneč, ki visi v neki gostilni ali grajski

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE - KRANJ

V soboto, 16. novembra 1946 ob 20. uri - **Red A**

V nedeljo, 17. novembra 1946 ob 20. uri - **Izven**

V sredo, 20. novembra 1946 ob 20. uri - **Red B**

UDOVA ROŠLINKA

Spisal: Cvetko Golar

KOMEDIJA 3 DEJANJIH

Režija: France Trefalt

Vdova Rošlinka	. . .	M. Gerdejeva
Manica, njena hči	. . .	T. Malijeva
Tončka	. . .	M. Vařahova
Rožmanov Janez	. . .	N. Reš
Balantač, romar	. . .	F. Trefalt
Jernejec	. . .	J. Gogala
Gašpar	. . .	F. Jošt
Tomažin	. . .	I. Grašič
Blažon	. . .	M. Vertovšek
Tinče, pastir	. . .	* * *

Godi se na Gorenjskem v starih dobrih časih v hiši vdove Rošlinke.
Prvo dejanje na praznik, drugo dejanje na poldnevskega večera, tretje dejanje na delavnik

Cene vstopnic: dirž 10.—, 15.—, 10.— in 5.—

Predprodaja vstopnic en dan pred predstavo in na dan predstave od 10. do 12. ure in od 18. do 20. ure v gledališču

sobi, ne sme imeti premočnih žarnic, ker blešče gledalcem, posebno onim v ozadju dvorane.

Se nekaj svetov za ponarejanje zvočnih in drugih pojavov brez aparatov.

Veter. Vzemi kos papirja in drgni z njim s plosko roko v krogih po zidu ali napelem platnu (kulisi). Čim hitreje vrtiš, tem ostrejši in tanjši bo žvižg vetra. Tudi velikost in množina papirja (dvojen, trojen zgib) odloča o moči in barvi zvoka.

Grom. Prosto v zraku na vrvi (ne žici, da ne rožlja) visečo pločevinasto ploščo primi spodaj s palcem in kazalcem in jo narahlo tresi. To je oddaljen grom; čim močnejše pa treseš, tem bolj se približuje. Lahko pa tudi nabijaš s tolkalom, ovitim s cunjjo. Tudi tu odloča velikost plošče in moč udarcev oziroma tresenja.

Blisk. S stikom dveh golih žic, v katerih je električen tok, dosežeš zelo verjetno bliskavico. Če ni elektrike, poizkusi s kolesarsko lučjo na tak način, kakor delajo otroci „zajčka“ z zrcalom. Tudi to je blisk. Seveda bolj za silo.

Dež. V večje sito ali rešeto z gosto mrežo nasuj graha ali pa drobnih kamenčkov ter obračaj rešeto tako, da bo drsela vsebina polagoma naokrog — pa imaš najlepši dež v deželi!

Žuborenje vode. Napolni čeber z vodo in jo prelivaj z dvema golidama visoko ali nizko, kakršno šumenje vode pač potrebuješ. Tudi s čofotanjem po vodi dosežeš verjeten šum vode.

Vztrajno poskušaj s temi preprostimi sredstvi, pa boš dosegel z vajo čudovite učinke.

NAMESTO KRITIKE

OB PRILIKI UPRIZORITVE „SVETEGA PLAMEMA“

Prešernovo gledališče v Kranju ni poklicno gledališče. Bori se s težavami prav tako kot vsa druga amaterska gledališča po naših trgih in vaseh. Toda vloga, ki jo mora kot ljudsko gledališče kulturnega in gospodarskega centra mesta Kranja odigrati, ga žene po strmi poti navzgor. Zato se bo skušalo z izbiro reportoarja in z igranjem samim približati umetniški stopnji osrednjih poklicnih gledališč. Seveda pa se pri tem stremljenju za dosego umetniškega nivoja ne sme pozabiti dejstva, da je gledališki oder tribuna, s katere se daje ljudstvu dobre ali pa tudi negativne nauke in vzglede. Zato bo prav, če bodo naši gledališki ljudje, ki svoj oder ljubijo, mislili tudi na velevažen vzgojni pomen gledališča. — Tudi naši napori za vzgojo novega, boljšega, plemenitejšega človeka morajo biti od gledališča podpirani. Ni potrebno, da je tendenca kričava; prav umetnost je tista, ki tendenco ne vsiljuje, pač pa jo na način, ki ne žali naših pojmov o lepoti, o estetiki, vendarle vsebuje in nas z njo prepriča.

Morda ne postavljam preostro, če mislim, da je napor, ki je potreben za uprizoritev nekega dela, prevelikega spoštovanja vreden, da bi smel imeti za končni smisel le zabavanje spoštovanega občinstva. Že vrsto let sem prepričan, da je gledališko delo zelo resna zadeva in da bi moralo biti gledališče pravzaprav šola, kraj, kjer se ljudje vzgajajo v boljše člane človeške družbe.

In če zasluži delo poklicnih gledališč vse priznanje in podporo, toliko večjega priznanja smo dolžni gledališkim delavcem diletantskih odrov. — Gledalec, ki sedi udobno sredi parterja le redkokdaj pomisli, koliko truda in priprav velja uprizoritev na diletantskem odru. Koliko prečitih noči v učenju vlog, koliko vaj v mrzli dvorani, koliko improvizacij, koliko iskanj in poizkusov — ves dan pa pri napornem poklicnem delu, pri stroju, na polju ali v pisarni — to je delež gledaliških diletantov.

Zato je naloga ocenjevalca njihovih predstav precej drugačna kot naloga kritika poklicnih gledališč.

Ocenjevalec diletantskih predstav se mora približati delu režiserja, igralcev in vseh drugih soustvarjalcev predstave s posebnim spoštovanjem, ki ga terja idealizem in prostovoljno

brezplačno delo. Poklicno in prostovoljno delo se nikakor ne sme meriti z istimi merili. Tako bi, na pr., ostra, četudi pravična kritika, vzela veselje do odrskega udejstvovanja mnogim rahločutnejšim diletantom in bi kratkomalo odšli — medtem ko še tako ostra kritika poklicnega igralca le vzpodbudi.

Seveda ne gre, da bi vsled tega dejstva in teh obzirov zašli v drugo skrajnost, v hvalisanje na vsa usta tudi tam, kjer za to ni povodov.

Kritika diletantskega gledališkega aktiva predvsem ne spada v javnost. Kritik diletanlov naj svoja opažanja, svojo grajo in svojo hvalo pove igralski družini naravnost in to na študijskem sestanku. Strokovna opozorila in namigi veljajo igralcem, prav nič pa ni potrebno, da bi se vse to iznašalo pred več ali manj škodoželjno in posmehljivo javnostjo.

Vzgojni pomen kritike bo tako dosegel direkten učinek in igralci se ne bodo čutili javno grajane pač pa le poučene in opozorjene.

Seveda s tem ni rečeno, da se javno o neki igri ne bo razpravljalo. Toda v tem slučaju naj nastopi kritik kot posredolec med odrom in avditorjem. — Predvsem naj pojasni globlji smisel dela, podčrta pravilen ali nepravilen odnos uprizoriteljev do dela, opozori naj čitatelja na posebne režiserske domislice in igralsko uspele kreacije. Javno naj da priznanje delu in trudu gledaliških prostovoljcev, vzpodbuja naj šibke, pohvali dobre. Predvsem pa naj skuša vzbuditi pri čitatelju potrebno spoštovanje do gledališkega dela sploh, diletantskega dela pa še posebej. — Da ne bodo v naša mala gledališča prihajali nergači in blaziranci, ki nočejo razumeti naporov in težav, s katerimi se bore diletanti, ki nočejo ceniti žrtev, ki so prostovoljno in z ljubeznijo doprinešene. — Z ljubeznivim razumevanjem in s hvaležnostjo moramo sprejeti dar, pa četudi nam ga še s tako okorno in nešolano roko da gledališki prostovoljec z odra zadnje gorske vasice.

Tak sveti plamen naj vse ogreva. Plamen ljubezni do dela in do jezika. Plamen vere, da je gledališki oder šola za življenje, tribuna, s katere pisatelj s posredovanjem igralcev, vzgaja svoje ljudstvo.

Prešernovo gledališče se brez dvoma zaveda svoje misije, ki jo ima kot eno prvih diletantskih gledališč v Sloveniji. Po izbiri repertoarja, po višini igre in po resnosti, s katero skuša služiti svojemu narodu, mu gre vsekakor naša pohvala.

Seveda pa nastanejo iz raznih razlogov in ovir, ki se nepričakovano pojavijo, težave, ki vzpon trenutno zavro. Složna gledališka družina, oprta na gmotno pomoč oblastnih forumov, bo

brez dvoma premagala nevšečnosti, ki se nujno pojavljajo tam, kjer se zares mnogo dela.

Naše gledališče da na leto mnogo predstav, četudi je kader igralcev maloštevilen. Kritiki mora tudi to upoštevati. Težave so s kostimi, s kuliserijo, pa tudi primernih iger majka. Nepopravljivo škodo je napravil okupator našemu gledališču s požigom gledališke strokovne knjižnice, ki je bila ena najpopolnejših v Sloveniji.

H koncu bi rad, že radi naslova, spregovoril par besed o vpriporitvi „Svetega plamena“ na naših deskah. Resnost, s katero so sodelujoči pristopili k delu in trud za pravilno psihološko podajanje značajev odtehta nekatere neizdelane detaile, ki vsled kratke študijske dobe niso mogli dozoreti. Problem materinske ljubezni, ki kot sveti plamen ne ugasne niti tedaj, ko se naš človeški razum in naša naučena morala počutita v brezizhodni zagati, je gledalce tako pritegnil, da so vsa tri dejanja s pravo pobožnostjo dojeli in razumeli. V tem pa je tudi uspeh igranja.

Veselimo se že zdaj del, ki so v pripravi in ki nam bodo osvetlila pereče probleme današnjih dni, ki nam bodo vlila poguma in borbenosti, ki bodo dokaz, da hoče Prešernovo gledališče svoje delo tesno navezati na novo dobo, ki pelje v lepšo in svetlejšo bodočnost slovenskega ljudstva.

Č. Z.

Izdajatelj: Režiserski sosvet Prešernovega gledališča v Kranju — Predstavniki: Rudolf Hlebš —
Urednik: Črtomir Zorec — Tiskarna Sava — Vsi v Kranju 2156-317 46